

OS EUCALIPTOS EMPOBRECEN A BIODIVERSIDADE GALEGA

Mar Sobral¹, Santiago Bas² e José Guitián^{3*}

O eucalipto aumentou a súa área nun 700% nos últimos 30 anos, ocupando actualmente o 15% do territorio de Galicia. Os autores/as deste artigo compararon a diversidade de aves e plantas en catro plantacións de eucaliptos e catro carballeiras autóctonas, realizando 64 censos na provincia de Pontevedra en 2016. Os resultados indican que moitas especies de aves e plantas son únicas para as carballeiras nativas e tamén que estas presentan o dobre de especies de plantas e aves que as plantacións de eucalipto. Recomendamos que a xestión forestal en Galicia considere o eucalipto no contexto da conservación da biodiversidade.

Carballeiras

98 especies de plantas
30 especies de aves

Eucaliptais

53 especies de plantas
17 especies de aves

S. Bas-López

Fig. 1. Dous exemplos das carballeiras e eucaliptais do estudo. Nas carballeiras estudadas rexistráronse 98 especies de plantas e 30 especies de aves. Nos eucaliptais analizados, atopáronse 53 especies de plantas e 17 especies de aves.

O eucalipto ocupa hoxe o 15% do territorio galego medrando a súa distribución o 700% nos últimos 30 anos. As plantacións de eucalipto dominan na actualidade máis de 450.000 ha, fronte ás 50.000 ha de 1987. Observamos claramente a existencia dun problema ambiental en Galicia de índole moi grave: as áreas habitadas por estas árbores foráneas presentan niveis de biodiversidade moito menores cós dos bosques autóctonos. Os nosos datos amosan que nos eucaliptais só se atopa a metade de especies de plantas e aves que nas carballeiras colindantes (feito constatado noutros moitos estudos, ver citas en Bas-López e cols.¹). É certo que esta especie reporta beneficios económicos polo seu uso na industria madeireira, pero agora sabemos que ten consecuencias moi negativas sobre a diversidade, a ecoloxía e a nosa paisaxe.

O eucalipto é un xénero de árbores que agrupa unhas 600 especies. Orixinario de Oceanía, foi introducido en Galicia na segunda metade do século XIX, probablemente por Frai Rosendo Salvado mediante o envío desde Australia de sementes á súa familia en Tui. Desde entón é un cultivo moi utilizado na industria forestal. En máis de século e medio que leva o eucalipto na nosa terra, a área cuberta por estas árbores (principalmente *Eucalyptus globulus* e *Eucalyptus nitens*) aumentou exponencialmente.

Xa coñecemos desde hai tempo que as plantacións de eucaliptos empobrecen as comunidades de aves asociadas^{2,3}. Do mesmo xeito, os eucaliptais levan aparelada a escaseza de líques⁴. A influencia do eucalipto pode ir aínda máis lonxe do agardado, xa que chega a afectar as correntes de auga que diminúen nas cuncas con máis superficie ocupada por estas plantacións, e a diversidade de invertebrados acuáticos⁵.

O efecto negativo das plantacións de eucalipto na diversidade parece claro. Preguntámonos se a diversidade de aves e plantas varía da mes-

ma forma entre carballeiras e eucaliptais. Un efecto diferente sobre a diversidade (por exemplo, máis efecto sobre as plantas que sobre as aves) podería darnos indicios dos mecanismos polos que a diversidade é menor nos eucaliptais.

Comparamos a riqueza da flora e as comunidades de aves de catro grandes carballeiras (*Quercus robur*) coas de catro grandes plantacións de eucalipto (*Eucalyptus globulus*) na provincia de Pontevedra (nos concellos de Moraña, Campo Lameiro, Cerdedo-Cotobade, Ponte Caldelas e Pazos de Borbén). Fixemos 64 censos, dous por sitio e estación, durante 2016. Tomamos nota das especies de aves e plantas en cada censo, así como da cantidade de aves (datos completos en Bas-López e cols.¹).

O RESULTADO EN PLANTAS E AVES

O número de especies de plantas atopadas nas carballeiras foi moito máis elevado que nos eucaliptais (98 vs 53, Figura 2). A carballeira máis pobre (52 especies de plantas) presentou case o dobre de especies que o eucaliptais máis diverso (33 especies de plantas). É máis, as carballeiras presentaron 56 especies de plantas ausentes nos eucaliptais, das cales 5 herbas son únicas das carballeiras do noroeste da Península Ibérica; a pulmonaria, a primavera, a herba paxareira, as violetas e o chuchamel.

Nas carballeiras atopamos 32 especies de aves fronte as escasas 19 especies nas plantacións de eucalipto (Figura 2). Un total de 15 especies foron exclusivas das carballeiras; o azor, o verderolo, a azulenta, o gabián, o picafollas ibérico, a papuxa común, o picafollas europeo, o peto real, a rola, o cardeal, o papamoscas cincento, o tordo común, o gabeador común, o gabeador azul e o pombo torcaz. As diferenzas

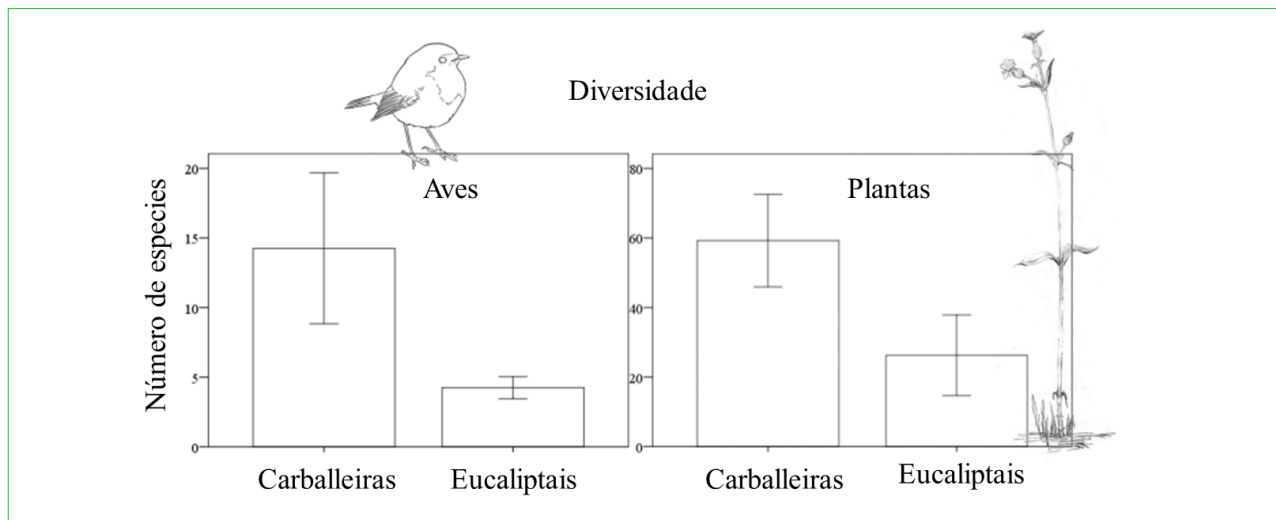

Fig. 2. Diversidade de aves e plantas atopadas nas carballeiras e eucaliptais.

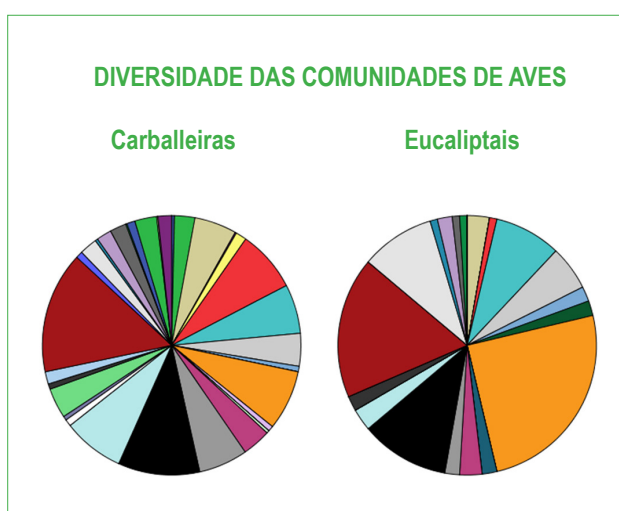

Fig. 3. Representación das comunidades de aves en carballeiras e eucaliptais. Cada cor representa unha especie de ave, e a área que ocupa representa a súa abundancia. Observamos que nos eucaliptais, ademais de existir un menor número de especies (19 fronte a 32), a composición da comunidade é menos equilibrada que nas carballeiras. Tanto o merlo (negro) como o paporrubio (granate) dominan nos dous hábitats. O ferreiriño rabilongo (azul clariño) e o ferreiriño real (vermello) son abundantes nas carballeiras. As aves máis abundantes nos eucaliptais son a papuxa das amoras (laranxa) e o picafollas común (gris clariño).

no número de aves dos dous hábitats foron enormes. Nas carballeiras detectamos un total de 587 aves (unhas 100 aves/ha na primavera), mentres que nos eucaliptais detectamos 108 (unhas 20 aves/ha na primavera). Ademais disto, a composición da comunidade de aves nas carballeiras é máis equilibrada entre especies, aínda que tanto en carballeiras como en eucaliptais dominan o merlo e o paporrubio (Figura 3).

Os datos indican que as plantacións de eucalipto teñen menos diversidade de plantas e aves que as carballeiras e que esta diferenza se mantivo durante todo o ano. Ademais, o noso estudo pon de manifesto que a diversidade de plantas e aves se comporta da mesma maneira, sendo en todos os casos menor nos eucaliptais cunha diminución do número de especies arredor do 50%. Por suposto, a análise de só catro carballeiras e catro eucaliptais podería non ter sido abondo se estivésemos a albiscar por primeira vez un patrón de biodiversidade ata agora descoñecido. Pero atopamos resultados que son ben coherentes coa literatura científica sobre o tema (ver referencias en Bas-López e cols.¹), tanto en Galicia como no resto da Península, e que ademais son facilmente observables dando un paseo polo campo.

FÓRA DE LUGAR

Os eucaliptos son árbores maravillosas na súa contorna natural, onde evolucionaron en sintonía coas súas especies compañeiras, como os pintorescos koalas, pero nunha contorna allea a elas, como é Galicia, estas árbores afectan de maneira imprevisible a biodiversidade local. Características dos eucaliptos, como a presenza de eucaliptol, ácido cianhídrico e cianuro que afectan os insectos fitófagos dos que se alimentan moitas aves, ou o descolamento das cortizas e a ausencia de buracos nos troncos, xunto coa morfoloxía das pólas que dificulta a construción de niños, poden ser causas que afecten as nosas aves e plantas máis afeitas ás fragas de carballos e castiñeiros.

A biodiversidade regálanos servizos ecosistémicos chave, tales como a polinización, a dispersión de sementes, o control de pragas, o almacenamento de carbono, que é importantísimo fronte ao cambio climático, así como o goce cultural, estético e espiritual da natureza. Semella logo evidente que o suposto beneficio económico reportado pola plantación de eucaliptos nos está a empobrecer outras moitas dimensións, mesmo con evidentes prexuízos económicos indirectos, sen esquecer o empobrecemento persoal dos humanos nun medio que perde biodiversidade.

Os enfoques futuros para a xestión forestal en Galicia deben considerar a información recollida ata a data sobre o papel destas plantacións na perda de biodiversidade, especialmente tendo en conta o contexto de cambio global irreversible no que nos atopamos.

AGRADECEMENTOS

Grazas a L. Salaverri, J. Amigo, P.L. Salgado e M. Besteiro pola súa colaboración en distintas fases do traballo.

*Mar Sobral¹, Santiago Bas² e José Guitián³: ¹Departamento de Zooloxía, Xenética e Antropoloxía Física, USC; ²Ex-profesor de Educación Secundaria; ³Departamento de Bioloxía Funcional, USC.

REFERENCIAS

- Bas-López, S., Guitián-Rivera, J. e Sobral, M. (2018). "Biodiversidad en plantaciones de eucalipto y en bosques de carballo del sur de Galicia: plantas y aves." *Nova Acta Científica Compostelana* 25.
- Bongiorno, S. F. (1982). Land use and summer bird populations in Northwestern Galicia, Spain. *The Ibis*, 124: 1-20.
- S.G.O. (2005). Comunidades de aves de los eucaliptales: implicaciones para la conservación de la diversidad y la abundancia de aves en Galicia. Resúmenes del VI Congreso Galego de Ornitoloxía y V Xornadas Ornitolóxicas Cantábricas. Viveiro (Lugo).
- Calviño-Cancela, M. e Neumann, M. (2015). Ecological integration of eucalypts in Europe: Interactions with flower-visiting birds. *Forest Ecology and Management*, 358: 174-179.
- Cordero, A., Martínez, A. e Álvarez, M. (2017). Eucalypt plantations reduce the diversity of macroinvertebrates in small forested streams. *Animal Biodiversity and Conservation*, 40: 87-97.